

Høringssvar: Forskrifter om rammeplan for femårige grunnskolelærerutdanninger

31.03.2016

Dysleksi Norge er en interesseorganisasjon for alle med lese- og skrivevansker, matematikkvansker og språkvansker. Vi har ca. 9 000 medlemmer i alle aldre.

Generelle lese- og skrivevansker, matematikkvansker og språkvansker kan forklares med mangelfull opplæring, lærevansker, sykdommer osv. Dysleksi, dyskalkuli og spesifikke språkvansker (SSV) er derimot spesifikke vansker. Det betyr at vanskene vedvarer på tross av god opplæring, normale evner osv. Man kan allikevel få et utbytte av skolegangen, med å fanges opp og følges opp tidlig.

Dysleksi Norge vil kommentere forslaget og særlig:

- § 2 Læringsutbytte og om dette er i tråd med god praksis, og om rammeplanen sikrer at alle lærere innehar den nødvendige kompetansen til å hjelpe elevene som har spesifikke vansker som en del av det ordinære tilbudet.
- § 3 Innhold og struktur og praksisopplæring i barnehage. Dysleksi Norge støtter forslaget om at 5 dager av praksisopplæringen kan legges til barnehage.
- § 6 Fritaksbestemmelser om fritak fra vurdering i sidemål. Dysleksi Norge støtter departementets forslag om å opprettholde dagens formulering som gir fritaksmuligheter i sidemål også for studenter med f.eks. dysleksi og språkvansker.

§ 2 Læringsutbytte

Lærerne må ha kunnskap om dysleksi, dyskalkuli og SSV

Det er trolig mange som tar til ordet for at "deres hjertesak" må være en del av lærerutdanningen. Vi har forståelse for at det simpelthen ikke lar seg gjøre. Likefullt insisterer vi på at diagnosene dysleksi, dyskalkuli og spesifikke språkvansker skiller seg ut i denne sammenheng som **pedagogiske diagnoser**. Med det mener vi at dette er vansker som oppstår i møte mellom pedagogikk og fag. Dette er ikke vansker som behandles medisinsk, av lege eller psykolog. Disse vanskene kan kun "behandles" i skolen. I andre tilfeller finnes andre hjelpeapparat. Det er ikke tilfelle for elevene med dysleksi, dyskalkuli og SSV. Derfor må vi igjen insistere på at det er lærerne som må ha inneha kunnskap og ferdigheter til å hjelpe disse elevene

Det er elever med spesifikke vansker i alle klasser. I en klasse på 30 elever vil minst 2 eller 3 stykker ha spesifikke vansker. Opptil 7 vil ha generelle problemer med språk eller tall. Med dagens politiske ambisjon om at flest mulig skal ses og hjelpes i ordinær klasse må slik kunnskap derfor inn i grunnskolelærerutdanningen, og ikke kun være et spesialpedagogisk anliggende.

Generelt fokus vil ikke fange opp det spesielle, men spesielt fokus vil fange opp det generelle. Når man tilpasser for den med spesifikke vansker, vil det ofte hjelpe de andre elevene også. Både de med generelle vansker og de uten vansker har utbytte av en opplæring som tar hensyn til elevene med spesifikke vanskers grunnproblem f.eks. fonologi, begrepsinnlæring, visuell støtte osv. Sånn virker det ikke den andre veien: De med spesifikke vansker vil ikke ha utbytte av den vanlige pedagogikken hvor de fleste barna lærer det grunnleggende, selv når denne er god.

Det som er felles for vanskene er problemer med å automatisere ferdigheter. Det utarter seg ved at eleven ikke tilstrekkelig klarer å automatisere avkodingsprosessen (dysleksi) enkle aritmetiske prosesser (dyskalkuli) og språklig kommunikasjon/ finne ord (SSV). Det betyr at når de andre elevene har nådd et visst automatiseringsnivå, vil de andre falle av.

Læringsutbyttebeskrivelsene må være i tråd med god praksis

De foreslåtte læringsutbyttebeskrivelsene viser en bredde i fremtidige læreres kunnskap. Det er mange av disse punktene hvor elevene tilsynelatende er ivaretatt, men den foreslåtte rammeplanen sikrer ikke at alle lærestedene lager utdanningsprogrammer som inkluderer kunnskap om dysleksi, dyskalkuli og SSV. For at alle lærere skal sikres nødvendig kompetanse må dette nevnes eksplisitt i læringsutbyttebeskrivelsene.

Det er svært ulik praksis ved de ulike studiestedene i hvilken grad dysleksi, dyskalkuli og SSV blir vektlagt. Mange steder er det ikke tema i det hele tatt.

Vi kan slå fast at god praksis er tidlig innsats og varig tilpasset opplæring i alle fag.

- For å unngå at disse eleven blir hengende etter, og etterhvert falle fra er det viktig å sette inn tiltak tidlig. Det forutsetter at lærere har kunnskap nok til å identifisere (kjenne igjen tegn på vansker), at elevene etter dette utredes grundig hos noen med diagnostiseringskompetanse.
- God praksis er å gi tilpasset opplæring i alle fag. Det innebærer at alle lærere må ha kunnskap og ferdigheter om praktisk tilrettelegging herunder datahjelpemidler.

Konklusjon

Derfor mener vi at følgende presiseringer i læringsutbyttebeskrivelsene er helt nødvendige: Våre tillegg i rød skrift.

Kunnskap, 4. pkt:

Grunnskolelærerutdanning 1.-7. trinn:	Grunnskolelærerutdanning 5.-10. trinn:
har inngående kunnskap om begynneropplæring, grunnleggende ferdigheter og kompetanser, <i>herunder spesifikke vansker med grunnleggende ferdigheter (dysleksi, dyskalkuli og SSV)</i> , vurderings- og kartleggingsverktøy, klasseledelse, ledelse og vurdering av	har inngående kunnskap om videreutvikling av grunnleggende ferdigheter og kompetanser, <i>herunder spesifikke vansker med grunnleggende ferdigheter (dysleksi, dyskalkuli og SSV)</i> , vurderings- og prøvesystemer, klasseledelse, ledelse og vurdering av elevers læringsprosesser og hva som fremmer elevers læring i fagene

elevens læringsprosesser og hva som fremmer elevens læring i fagene	
---	--

Felles for grunnskolelærerutdanning 1. – 7. trinn og 5.-10. trinn.

Ferdigheter, 4. pkt:

- innehar avanserte digitale ferdigheter og kan bruke relevante digitale verktøy og ressurser for å tilpasse opplæringen i alle fag, herunder **kompeniserende datahjelpemidler for elever som har spesifikke og vedvarende vansker**, kan vurdere og utnytte teknologi- og medieutviklingen og veilede barn og ungdom i deres digitale hverdag

Merknad: Vi legger til grunn at en her har tenkt særlig på datahjelpemidler som gir lese- og skrivestøtte, samt bruk av digitale lærebøker, lydbøker osv. Det er helt avgjørende at lærere besitter en slik kunnskap. Vi mener det må presiseres at disse ferdighetene inkluderer ferdigheter om kompeniserende hjelpemidler for elever som har spesifikke og vedvarende vansker.

Ferdigheter, 8. pkt.:

- kan identifisere særskilte behov hos barn, herunder **(1) identifisere tegn på vold eller seksuelle overgrep og (2) tegn på spesifikke lese- og skrivevansker, matematikkvansker og språkvansker**. På bakgrunn av faglige vurderinger skal kandidaten raskt kunne iverksette nødvendige tiltak.

Merknad: Vi vil presisere at grunnskolelæreres rolle er å identifisere vansker for å henvise videre, ikke å selv ha utredningskompetanse. Videre skal lærerne utøve den daglige tilpassete opplæringen og må ha kompetanse på det. Det er viktig at lærere forstår forskjellen på kartlegging og diagnostisering. Vi hører for mange eksempler på lærere som ikke henviser til PPT fordi de har gjort en screening og mener det er nok til å avkrefte dysleksi som det senere da viser seg at eleven hadde.

Konsekvensen av at lærere ikke har kunnskap om dysleksi, dyskalkuli og SSV

Uten kunnskap har ikke lærere forutsetninger for å fange opp elever som trenger hjelp. Hvis vansken forblir uopptatt eller forvekslet med andre vansker som har like fellesnevner, får ikke eleven riktig hjelp og løper en stor risiko for å falle fra. Det er for eksempel typisk at en elev med SSV får tiltak som passer for en med dysleksi, eller at en elev med dysleksi kun får oppmerksomhet for sinneproblemer, som ofte er en følge av å ikke få hjelp. Det er trolig enda mer typisk at en lærer vil reagere, av forskjellige grunner, f.eks. at med mer grunnleggende opplæring vil elevene ta igjen de andre, bare den er god nok, eller for eksempel misforståelser som at "flinke og smarte" elever ikke kan ha dysleksi.

Det er all mulig grunn til å ta på alvor når barn viser tegn på å ha utfordringer med språket. Den velkjente "vente-og-se" holdningen er livsfarlig. Det er en vanlig misforståelse at fordi barn utvikler seg i ulikt tempo, også språklig, vil de fleste som utviser tegn på problemer ha en normal utvikling på sikt. Mange tenker at det er uheldig å sette negative merkelapper på barnet som trolig vil ta igjen de andre etter hvert. Men stemmer det at barn som har svak språkforståelse tidlig tar igjen de andre etter hvert?

Forskning viser at det er stor variasjon i barns språkforståelse allerede ved 4 års alder og at denne holder seg nærmest konstant over tid. De som hadde dårlig språk ved 4 års alder hadde det også ved 7 års alder og 16 års alder. Det samme gjelder de som er språklig sterke. Forskerne bak denne undersøkelsen peker på at man de siste 10 årene har fått ny kunnskap om barns utvikling fordi man kan analysere store datamengder på en sikrere måte. Tidligere hadde man ikke den samme muligheten for å redusere målefeil noe som kan ha bidratt til å gi et feilaktig inntrykk av at språkferdigheter ikke er så stabilt, og at barn som strever med språk tendenserer til å ta igjen de andre over tid.

§ 3 Innhold og struktur (1.-7. trinn)

Det fremgår at 5 dager av praksisopplæringen skal ha fokus på overgangen barnehage - skole, og kan derfor legges til barnehage. Dysleksi Norge støtter forslaget og vil understreke betydningen av kontinuitet mellom barnehagens systematiske språkarbeid og skolens videre oppfølging. Det er viktig å presisere at en positiv effekt av dette også er en styrking av barnehagenes fokus på arbeid med språk.

§ 6 Fritaksbestemmelser

Studenter som har vært fritatt fra vurdering etter forskrift til Oppl. §3-22 i videregående opplæring kan også fritas fra hhv. prøve (1.-7. trinn) og vurdering (5.-10. trinn), sistnevnte med unntak av studenter som har norsk i fagkretsen.

Utvalget foreslo at fritaksmuligheter i sidemål skulle begrenses til studenter som har samisk, kvensk, norsk tegnspråk eller et annet minoritetsspråk som morsmål, og som hadde fritak fra vurdering i videregående opplæring. Dysleksi Norge er glad for at departementet foreslår å opprettholde dagens formulering som gir fritaksmuligheter i sidemål også for studenter som var fritatt fra vurdering pga. dysleksi eller språkvansker.

Vi vet at en del studenter ikke blir fanget opp før videregående, og en del kommer seg sågar igjennom hele grunnopplæringen uten å bli oppdaget. Det bør derfor også vurderes å gi en fritaksmulighet for studenter som ikke tidligere har hatt fritak i sidemål. Slik det står nå er det kun anledning til å gi fritak til studenter som også hadde fritak i videregående opplæring. Elever som har gått igjennom hele skoleløpet uten å bli fanget opp, eller som fikk diagnosen så sent i VGS at det aldri bli fattet vedtak om fritak fra vurdering i sidemål, kan dermed ikke fritas. Det er en urimelig begrensning som vil ramme de som heller ikke tidligere har fått noe hjelp.

Det bør derfor også være en fritaksbestemmelse for disse elevene etter gitte kriterier for eksempel en tilsvarende ordlyd som i forskrift til Oppl. §3-22:

Elever har rett til fritak fra vurdering hvis de på grunn av sykdom, skade eller dysfunksjon som er diagnostisert av en sakkyndig har problemer med å greie begge målformene.

Vennlig hilsen

Knut Rinden (Leder, Dysleksi Norge)

Marianne Kufaas Sæterhaug (Leder, Dysleksi Ungdom)

Caroline Solem (Generalsekretær, Dysleksi Norge)